

Woudse bossen

Zuidoost-Nederland

Welkom

1^e Masterclasses 'Voedselbossen Zuidoost Nederland'

15 januari 2019, 16:00-22:00 uur

Waterschap Limburg

#KCNL

#CITAVERDE

#voedselbossen

Voedsel
bossen
Zuidoost-Nederland

Projectpartners

provincie limburg

Landschap
Horst aan de Maas

Stichting Limburgse
Voedselbosbrigade

Project 'Voedselbossen Zuidoost-Nederland' 2018 + 2019

Deelprojecten:

1. Curriculum
2. Wet- en regelgeving
3. Voorbeelden voedselbossen
4. Cross-over sociaal maatschappelijk
5. Verdienmodellen en bespaarmodellen
6. Water en bodem

Programma - 1

15:30-16:00 Inloop met koffie / thee

16:15 Welkom en opening door: Dhr. H.E.G. (Har) Frenken,
Lid dagelijks bestuur Waterschap Limburg

16:30 Inleider 1 Mevrouw M.A.J. (Marianne) Smitsmans-Burhenne,
Wethouder Gemeente Roermond,

17:00 Inleider 2 Mevrouw ir, F.M. (Frederike) Praasterink,
Lector Future Food Systems HAS Hogeschool.

17:35 Voedselstresstest – Test via Kahooth Robert Knops – CITAVERDE College

17:45 Voedselbosmaaltijd – Derk Alting Siberg – Stichting Phien

Programma - 2

Pitchen KCNL deelprojecten 'Voedselbossen Zuidoost-Nederland'

18:30 1 – Curriculum – Stijn Weijermars, Helicon Opleidingen

18:40 2 – Wet- en regelgeving – Petra Schmitz, Bosgroep Z.-Nederland

18:50 3 – Voorbeeld voedselbossen – Derk-Jan Stobbelaar - HVHL

19:00 4 - Cross-over sociaal maatschappelijk - Bosgroep Zuid-Nederland/Gemeente Weert

19:10 5- Verdienmodellen – Daan Groot, HAS Hogeschool

19:20 6- Water en bodem – Marco Redelijkheid
Waterschap Limburg

19:30 Voedselbosdrankje- Derk Alting Siberg Stichting Phien

Programma - 3

Workshops

19:45 Workshop 1, 2, 3 – ronde 1

1. Plantencombinaties in het Voedselbos/Voedsellandschap (Roerzaal)

- Robert Knops docent CITAVERDE College en Helicon Opleidingen

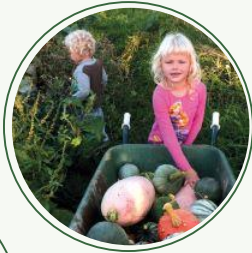
2. Mitigatie en adaptatie van het klimaat met een Voedselbos/Voedsellandschap

- Annelies Balkema van het Waterschap De Dommel, John Vermeer
- Ruimte: 2.08

3. Verdienmodellen en bespaarmodellen in Voedselbos / Voedsellandschap

- Daan Groot en Studenten HAS Den Bosch – Afstudeerproject in 2.29

20:25 Wisselen en drankje

Programma - 4

- 20:30 Workshop 1,2,3, - ronde 2 -
Roerzaal
2.08
2.29
- 21:10 Samenvattend en afronding – Wrap – up - Centraal
- 21:30 Informeel samenzijn met frisdrankje
- 22:00 Einde

Dagvoorzitter

- ✿ Ger van Laak
- ✿ Kenniscentrum Natuur en Leefomgeving (KCNL)
- ✿ CITAVERDE College

- ✿ Limburg Samen voor bijen
- ✿ Voedselbossen
- ✿ Limburg Waterklaar
- ✿ Biodiversiteitstresstest
- ✿ Klimaatbestendige stad

Ger van Laak

@GervanLaak

Projectadviseur @CITAVERDE
Bedrijfsopleidingen, Business Developer
@Kenniscentrum Natuur
Leefomgeving(KCNL). Iedereen Xpert,
beste investering is die in jezelf!

📍 Nederland

🔗 citaverde.nl

Welkom en opening

🍀 16:15 – 16:30 uur

🍀 Dhr. H.E.G. (Har) Frenken,

🍀 Lid Dagelijks Bestuur Waterschap Limburg

🍀 Portefeuille Watersysteem / beheer en onderhoud

🍀 Thema: Voedselbossen in relatie tot opgave Waterschap Limburg.

har frenken

@HarFrenken

Lid dagelijks bestuur Waterschap Peel en Maasvallei - Schutterij s. Sebastianus Neer - LLTB - analist planologische vraagstukken buitengebied - ondernemer.

📍 neer

Voedsel
bossen
Zuidoost-Nederland

Inleiding 1

- 🌿 16:30 – 17:00 uur
- 🌿 Mevrouw M.A.J. (Marianne) Smitsmans-Burhenne,
- 🌿 Wethouder Gemeente Roermond,
- 🌿 Portefeuilles o.a. Maatschappelijke zorg, Sociaal Domein, Volksgezondheid, Burgerparticipatie, Sociale Zaken, Arbeidsmarktbeleid.
- 🌿 Thema: Voedselbossen in relatie tussen groen, voedsel, volksgezondheid, sociaal-maatschappelijke zorg en burgerparticipatie in de Gemeente Roermond.

Marianne Smitsmans

@msmitsmans

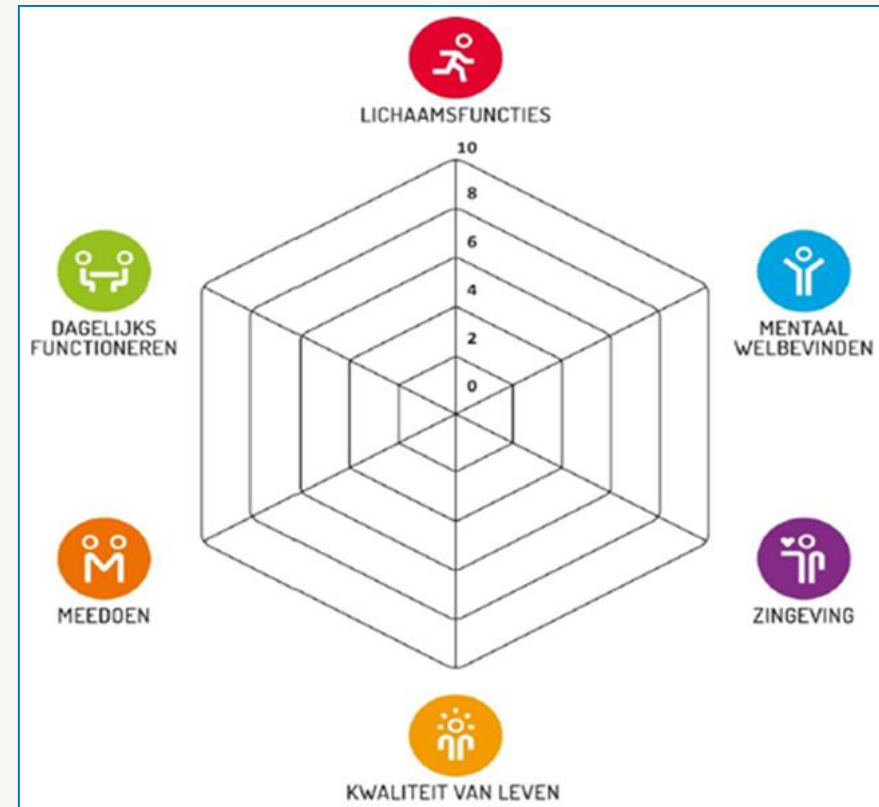
Wethouder gemeente Roermond -
portefeuille maatschappelijke zorg,
volksgezondheid, integratie,
communicatie en burgerparticipatie. -
GroenLinks

📍 Roermond

🌐 roermond.nl/smitsmans

Kaders

- 🌿 Wet publieke gezondheid
  - Publieke gezondheidszorg
  - Jeugdwet
  - Wet maatschappelijke ondersteuning

Speerpunten

- 🍃 Positieve gezondheid
- 🍃 Verkleinen gezondheidsverschillen
- 🍃 Gezonde en veilige omgeving
- 🍃 Lichamelijk gezond en vitaal
- 🍃 Mentaal gezond en vitaal

Roermond gezond

- ✿ Integrale aanpak
- ✿ Koppeling naar andere beleidsvelden: sport, ruimtelijke ontwikkeling, groenbeleid.
- ✿ Alleen door samenwerking zijn de doelen uit Roermond Gezond realiseerbaar.

Rol gemeente

- Burgerinitiatieven
- Burgerparticipatie
- Right to challenge

Inleiding 2

🌿 17:00 – 17:35 uur

🌿 Mevrouw ir F.M. (Frederike) Praasterink,

🌿 Lector Future Food Systems HAS Hogeschool.

🌿 Thema:

- Toekomstige voedselsystemen –
- Voedselbossen als toekomstig voedselsysteem met sociaal maatschappelijke meerwaarde.

🌿 Duo-presentatie met top studenten HAS, Marc leiber, actief in voedselbossen en agroforestry – case study (Engelstalig)

Lector

Ir. F.M. (Frederike) Praasterink

Lector Future Food Systems

E: F.Praasterink@has.nl

T: 088-890 3839

[Menu Lectoraat Future Food Systems](#)

Voedselbos Stresstest !!!!

🌿 17:35-17:45

🌿 Voedselstresstest –

🌿 Stresstest via Kahooth.it

🌿 Robert Knops – CITAVERDE College

🌿 Of App Kahooth

Voedselbosmaaltijd

- ✿ PAUZE
- ✿ 17:45 – 18:30 uur
- ✿ Derk Alting Siberg – Stichting Phien
- ✿ FAN van ECO www.soax.nl
- ✿ Mobiel 06-36059417
- ✿ Coproductie met Thuisbakker Neeltje Ooms
- ✿ Neeltjeooms@hotmail.com
- ✿ In werk café – 1e verdieping
- ✿ 18:30 uur terug in deze Roerzaal

Hapje, maaltijd, drankje

- 🌿 Veganistische kersentaart
- 🌿 Pompoentaartjes
- 🌿 Rode bessensap
- 🌿 Berken hazelnootsap met en zonder twist
- 🌿 Ayurvedisch bos en seizoenbuffet

Pitchen deelprojecten

🍀 18:30-19:30

🍀 6 deelprojecten

🍀 3-5 minuten toelichting

🍀 5-7 minuten interactie en reacties uit de zaal

Deelproject 1

- 🌿 18:30-18:40
- 🌿 Curriculum
- 🌿 Stijn Weijermars,
- 🌿 Helicon Opleidingen

Stijn Weijermars
@uitvollegrond

permacultuur, aandacht, verwondering
over de natuur, duurzame
ontwikkelingen, ingrediënten uit het wild,
puur, spijzenij, tafelen, moestuin

📍 Haaren

Maak kennis met
Piet & Eline

Piet:

Oogst pawpaw in een 'rationeel' voedselbos

Waarden

Doorzetter
Kwaliteit
Doelgerichtheid
Zorgzaamheid

Kennis

Verdienmodellen
Kwaliteitsmanagement
Afzet voedselproducten
Oogsten en oogstmethodes
Opslag en verwerking producten
Bodem & Bodemleven

Vaardigheden

- Contact leggen met en onderhouden van relaties met klanten
- Plannen werkzaamheden
- Prioriteiten stellen/ afwegingen maken
- Uitvoeren oogst
- Gereedschap en machines hanteren

Eline: Plukroute plantdag organiseren

Vaardigheden

- Informatie helder kunnen overdragen
- Informeren en afstemmen met eigenaar
- Organiseren bijeenkomsten
- Aanleg- & beheerplannen kunnen lezen en vertalen in werkzaamheden
- Zelfstandig werken

Waarden

Gastgerichtheid
Inzicht (in eigen kwaliteiten)
Respectvol
Samenwerken

Kennis

Plant afstand/verband
Groeivorm (laag, half, hoogstam)
Soorten/Cultivars
Materiaalgebruik
Voorlichting
Natuur
Arbo-richtlijnen
Maatschappelijke functie van groen
Gemeenschapsvorming

Waarden

Toekomstgericht

Doorzetter

Zorgzaamheid

Vernieuwing

Verbondenheid

Actievaardig

Doelgerichtheid

Volharding

Geduld

Emotionele intelligent

Klant-/gastgericht

Inzicht

Zelfkennis

Verantwoordelijk

Eerlijk

Respectvol

Transparant

Systeemgericht

Verbondenheid

Respect

Heelheid

Continuïteit

Samenwerken

Persoonlijk

Kwaliteit

Klant-/gastgerichtheid

Idealistisch

Duurzaamheid

Bezieling

Kennis

Ontwerpprincipes/Uitgangspunten

Sectoren

Guilds (gemeenschappen)

Plant afstand/verband

Groeivorm (laag, half, hoogstam)

Wel/niet ingrijpen

Observeren

Doeltypen (natuur/cultuur/productie)

Systeemtheorie

Soorten/Cultivars

Bestuiving

Functies

Typen voedsellandschap (**plukroutes**, parktuin, voedselbos klein/groot)

Materiaalgebruik

Omgeving

Omgevingsfactoren

Effect groen op gezondheid

Maatschappelijke en economische functie van groen

Wet- en Regelgeving

Gemeenschapsvorming

Voedselbos ecosysteem

Water

Bodem & Bodemleven

Biodiversiteit

Ecologische processen + Fasen van ontwikkeling

Flora & Fauna

Verbrede activiteiten

Recreatie

Voorlichting/Scholing

Zorg

Natuur

Bedrijfsvoering

Verdienmodellen en bedrijfsconcepten

Kwaliteitsmanagement

Projectleiding

Zorgsystemen

Contracten

Productie voedselproducten

Afzet voedselproducten

Vormen van vermeerdering

Oogsten en oogstmethodes

Opslag en verwerking producten

Beheeractiviteiten

Arbo-richtlijnen

Vaardigheden

Relaties onderhouden

Contact leggen met en onderhouden van relaties met klanten en collega's

Presenteren & Communiceren

Informatie helder kunnen overdragen aan verschillende doelgroepen
Informeren en afstemmen met eigenaar, leveranciers en klanten

Plannen & Organiseren

Plannen werkzaamheden

Prioriteiten stellen

Onderhoud plannen

Inspelen op veranderingen

Aanleg- & beheerplannen kunnen lezen en vertalen in werkzaamheden

Afwegingen maken

Organiseren bijeenkomsten

Uitvoeren & aansturen

Uitvoeren beheer

Uitvoeren oogst

Zelfstandig werken

Metten en uitvoeren

Gereedschap en machines hanteren

Begeleiden teamleden op vaktechnisch gebied

Stelling

- A. Het curriculum moet zich richten op het brede pallet aan initiatieven rondom eetbaar landschap.
- B. Het curriculum moet zich specifiek richten op een specialisatie zoals bijvoorbeeld een eetbaar park in een stad.

Stelling

- A. In het curriculum moet de nadruk op waarden liggen. (hart)
- B. In het curriculum moet de nadruk op kennis liggen. (hoofd)
- C. In het curriculum moet de nadruk op vaardigheden liggen. (handen)

Stelling

Verhouding in het curriculum:
sociale vaardigheden : kennis & kunde over voedselbossen

A. 50% : 50%

B. 35% : 65%

B. 20% : 80%

Vragen, opmerkingen?

Zet vragen inclusief je contactgegevens op papier en gooi maar in de **oogstkrat!**

Reageren kan ook bij Leonie Heijkants, Kimberley Borm of Stijn Weijermars of s.weijermars@helicon.nl

Deelproject 2

- 🌿 18:40-18:50
- 🌿 Wet- en regelgeving
- 🌿 Petra Schmitz
- 🌿 Bosgroep Zuid-Nederland

Petra Schmitz • 2de

Project- and communication coordinator at De Bosgroepen
Eindhoven en omgeving, Nederland

Resultaat einde project: **Handleiding wet- en regelgeving voedselbossen**

i.s.m. Green Deal Voedselbossen met daarin:

- 🌿 een overzicht van relevante wetgeving en definities
- 🌿 een beslisboom voor de aanleg van een voedselbos, op verschillende bestemmingen (wanneer en waar is de aanleg wel/niet toegestaan)
- 🌿 Uitgewerkte voorbeelden
- 🌿 Aanbevelingen, knelpunten

Drie categorieën

1. Natuur

Wet Natuurbescherming (Natura 2000, NNN, houtopstanden)

2. Agrarisch

Nieuwe gewascode 1940, voor voedselbossen, bij RVO

Bij wijziging bestemming agrarisch naar natuur →

per provincie mogelijkheden in tegemoetkoming van de
waardedaling van de grond.

3. Stad en dorp

Gemeentelijke planvoorschriften gelden, let ook op
aanvullende plaatselijke bepalingen

Deelproject 3

🌿 18:50-19:00

🌿 Voorbeeld voedselbossen

🌿 Dick van Dorp

🌿 HVHL

🌿 Landschapsecologie

Dick van Dorp • 2de
Hogeschooldocent Landschapsecologie bij Hogeschool Van
Hall Larenstein
Nijmegen en omgeving, Nederland

Deelproject 4

- 🍀 19:00 – 19:10
- 🍀 Cross-over sociaal maatschappelijk
- 🍀 Bosgroepen Zuid-Nederland –Johan Arts
- 🍀 Gemeente Weert Werner Mentens

Johan Arts • 1ste
Regiomanager Noord en Midden Limburg at Bosgroep Zuid
Nederland
Eindhoven en omgeving, Nederland

Werner Mentens
@WernerMentens
weert
weert.nl

Stadsrandzone Weert & sociale crossovers

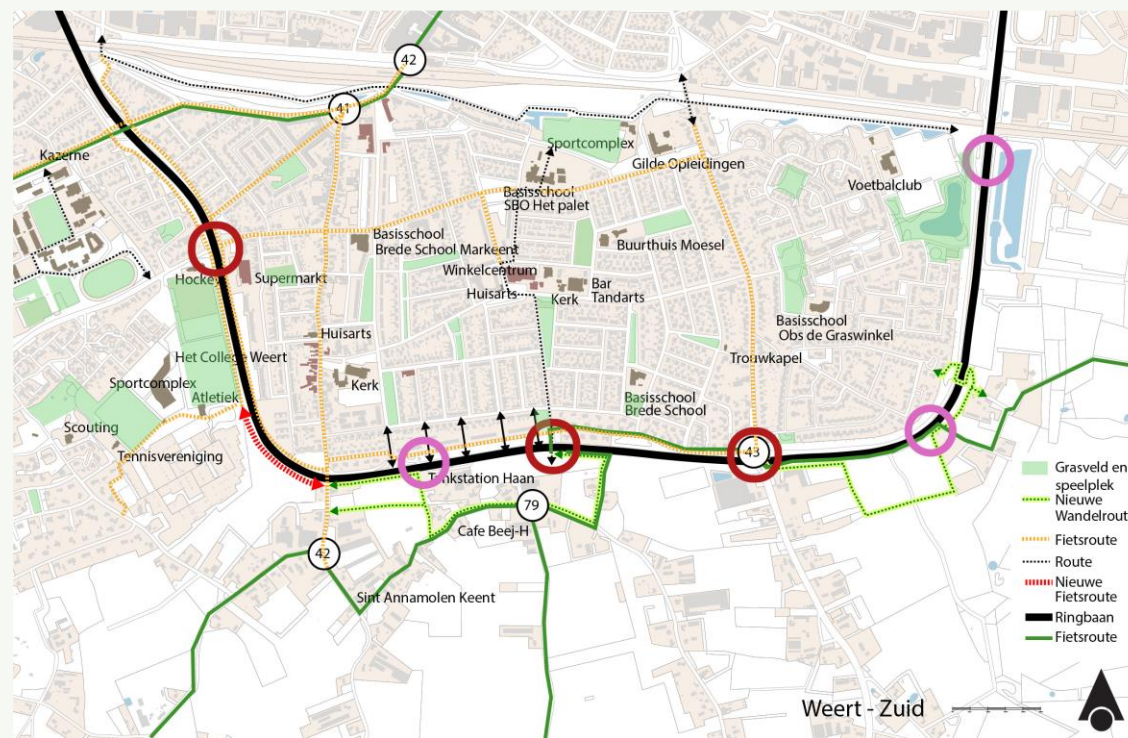
Fase 1: Verkenning

Onderzoek HAS kennistransfer

Voedselbos als onderdeel van een groter geheel

Fase 2: Ontwikkelen en doen

Fase 3: Samen onderhoud

'Ik ga niet in de uitlaatgassen van de Ringbaan mijn boterham eten.'

'Mijn stukje Weert!', een plek om trots op te zijn; waar ik kan recreëren, ontmoeten en waar kinderen veilig kunnen spelen in een groene omgeving.

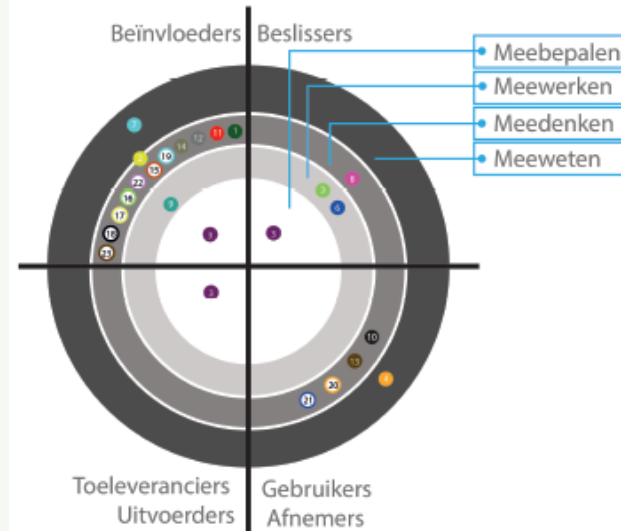
Sociale crossovers

Aanpak verkenning sociaal

- Wijkanalyse
- Gesprekken
- Inloopavonden
- Eindfeest

De rollen van de stakeholders vóór het project

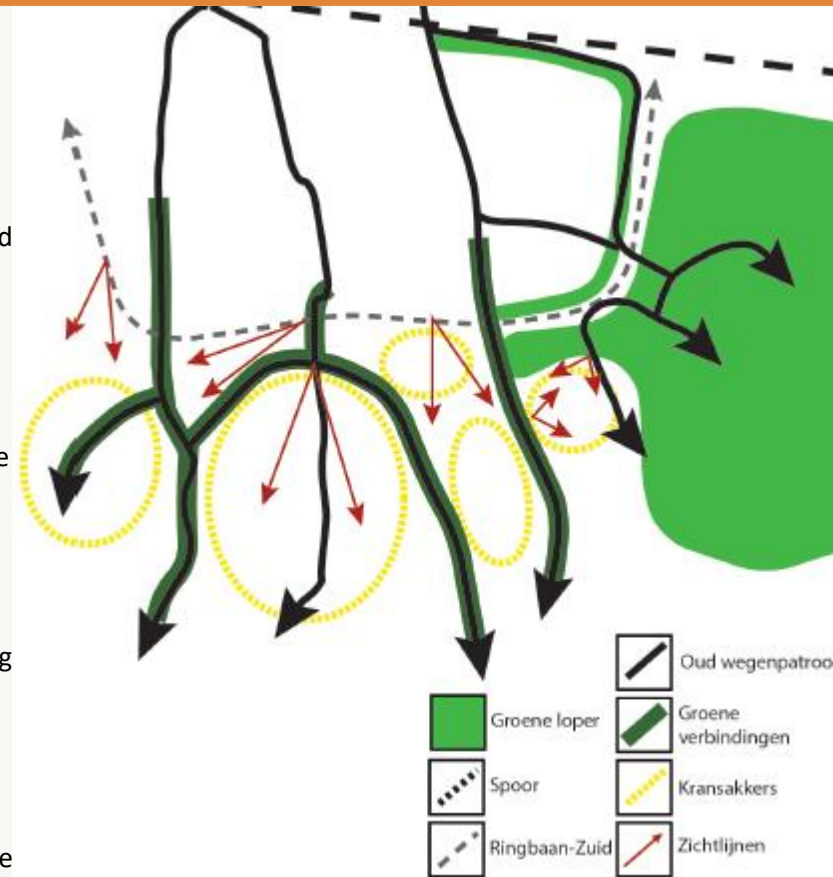
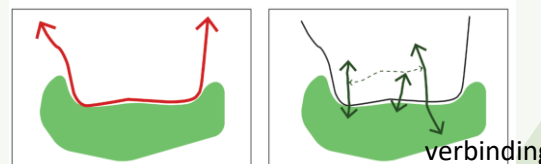
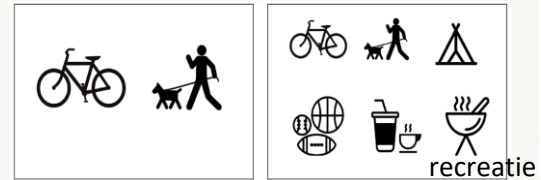
Dorps- en wijkraden	Wie zijn ze?/ Wat doen ze?
Keent, Moesel en Graswinkel - inwoners	Belangen behartigen en vertegenwoordiging van inwoners
Rond de Kazerne, Altweeterheide, Swartbroek, Tungelroy - inwoners	Belangen behartigen en vertegenwoordiging van inwoners
Grote organisaties	Wie zijn ze?/ Wat doen ze?
Gemeente Weert -	Opdrachtgever
Wonen Limburg -	Woningcorporatie
Vereniging Natuurmonumenten -	Beschermen en beheren natuurgebieden, waardevolle landschappen en cultureel erfgoed
Waterschap Limburg -	Verantwoordelijk voor de waterhuishouding in Limburg
LLTB -	Belangenorganisatie voor boeren en tuinders in Limburg
Provincie Limburg -	Regionale overheid
Bosgroep Zuid-Nederland -	Ondersteunt eigenaren van bos en/of natuurterreinen
Stichtingen	Wie zijn ze?/ Wat doen ze?
Stichting Punt welzijn -	Organisatie die mensen verbindt en burgers faciliteert naar grotere zelfstandigheid en/of betrokkenheid
Stichting Groen Weert -	Zetten zich in voor het groen in Weert
Stichting Feest- en Herdenkingsbos -	Bossen creëren waar mensen bepaalde gebeurtenissen kunnen vieren en/of herdenken
Weertse Minima -	Burgerinitiatief, zet zich in voor lage inkomensgroepen
Herenboeren Weert -	Boerderij opzetten met een community van 200 gezinnen
IVN -	Zet zich in voor meer natuurbeleving en groenontwikkeling in en nabij stedelijk gebied
Natuur- milieu educatief centrum de Uzeren Man -	Educatie over natuur en milieu
Molenstichting Weeterland -	Beheert monumentale molens in Weert
Ecologische Werkgroep Weert -	Bewoners van Weert, die kennis en enthousiasme over natuur met elkaar delen
SGL Dagbesteding -	Dagbesteding voor mensen met een lichamelijke en/of geestelijke handicap
Verenigingen	Wie zijn ze?/ Wat doen ze?
Scouting Hubova en Keent-Moesel -	Organiseren wekelijks activiteiten voor hun leden
Atletiek- voetbal en Hockeyvereniging -	Stimuleren fysieke activiteiten
Basisscholen	Wie zijn ze?/ Wat doen ze?
Basisschool Het dal -	Educatie van kinderen (4-12 jaar)
Speciaal Basisonderwijs Het Palet -	Educatie van kinderen (4-12 jaar)
Brede School Moesel -	Educatie van kinderen (4-12 jaar)
OBS de Graswinkel -	Educatie van kinderen (4-12 jaar)
Voortgezet onderwijs	Wie zijn ze?/ Wat doen ze?
Het College Weert -	Educatie van jongeren (12-16 jaar)
Gilde opleidingen -	Educatie van jongeren/jongvolwassenen (16-20 jaar)

Sociale crossover

Aanpak verkenning inhoudelijk

- Gebiedsanalyse
- Thema's bepaald:
- Kansen en knelpunten

Sociale crossovers

De dromen voor het groen langs Ringbaan-Zuid.

🌿 Conclusies:

- Stakeholders willen concrete acties zien;
- Herkenbare locaties irt activiteiten;
- Aandacht voor veiligheid en bereikbaarheid
- Voedselbos en moestuin als sociale activiteit (minder alleen)
- Ondersteuning vrijwilligers door professional

Sociale crossovers

✿ Vervolg 2019 ev:

- Uitwerken maatregelenplan voor voedselbos en gedenkbos;
- Terugkoppeling inrichtingsplan met stakeholders;
- Bespreking organisatie vervolgbeheer
- Samen planten

Deelproject 5

🌿 19:10 – 19:20

🌿 Verdienmodellen

🌿 Daan Groot

🌿 Lector HAS Hogeschool

Lector

D. J. (Daan) Groot M.Sc. B.Sc.

Lector Innovatief Ondernemen met
Natuur

E: d.groot@has.nl

M: 06-38248897

Deelproject 6

🌿 19:20 – 19:30

🌿 Water en bodem

🌿 Marco de Redelijkheid

🌿 Waterschap Limburg

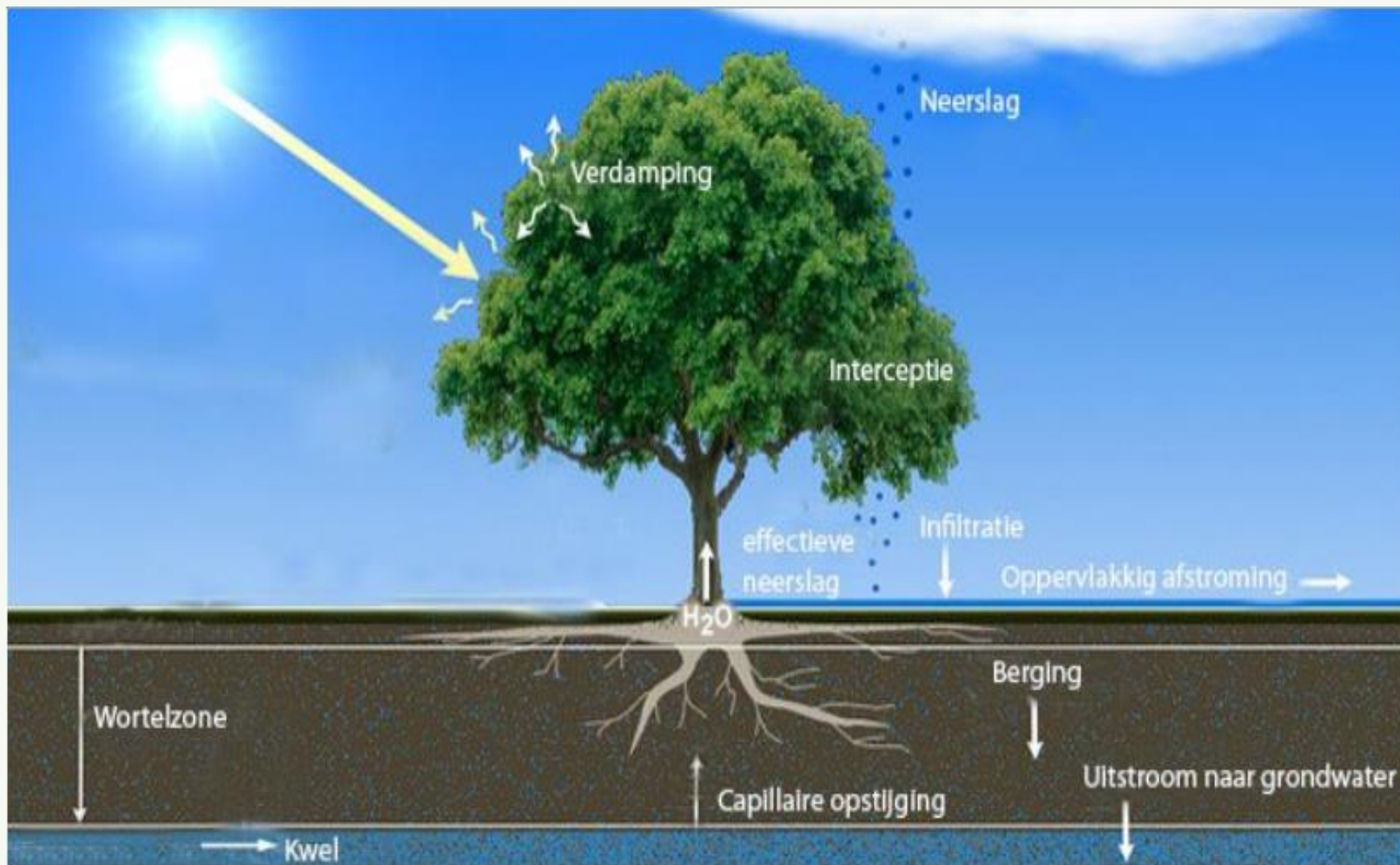
Marco de Redelijkheid • 1ste

Ervaren beleidsmaker en adviseur in watermanagement met een holistisch wereldbeeld.

Maastricht en omgeving, Nederland

Pitch 6. Water en bodem

**Marco de Redelijkheid
(Waterschap Limburg)**

m.m.v.

Hetty Adams &

Marion Dortangs

(Limburgse Voedselbosbrigade)

Leonie Heijkants &

Stijn Weijermans (Helicon)

Peter Groenhuijzen &

Derk Stobbelaar

(Van Hal Larenstein)

Voedsel
bossen
Zuidoost-Nederland

Doelen

Kennis verzamelen over de verschillen in water, bodem en biodiversiteit, voor en na aanleg van een voedselbos cq. binnen en buiten een voedselbos.

Met andere woorden, wat is het effect van voedselbossen op:

- 🌿 waterberging en -infiltratie
- 🌿 waterkwaliteit
- 🌿 bodemerosie
- 🌿 bodemleven
- 🌿 bodemkwaliteit
- 🌿 biodiversiteit
- 🌿 (koolstofopslag, klimaat en weerpatronen)

Thema's

- ❧ Interacties tussen bomen/bos en:
  - bodem
  - water
  - nutriënten
  - organische stof
  - (bodem)leven
  - (micro)klimaat
- ❧ Verschillen hierin tussen natuurlijk bos, voedselbos en ander grondgebruik
- ❧ Voedselbossen op verschillende plekken in het landschap: hellingen, plateaus, beekdalen, stad en dorp(sranden)
- ❧ De rol van voedselbossen als waterberging, waterzuivering, bodemreiniging

Aanpak

- ❧ Internationale literatuur verzamelen en ordenen
- ❧ Onderzoeksvragen opstellen voor stages, afstudeeropdrachten en practica
- ❧ Onderzoeksvragen bekend maken bij stagecoördinatoren en studenten
- ❧ Stageplekken aanbieden bij Erkende Leerbedrijven
- ❧ Locaties voor veldonderzoek zoeken
- ❧ Studentonderzoeken begeleiden
- ❧ Onderzoeksmethoden zoeken voor mbo-studenten
- ❧ Resultaten verspreiden, toegankelijk maken en gebruiken als input voor het curriculum

Aanpak

Aanpak

Thema 2017
het weer!

Graaf dieper naar bodemdieren

tips op de website

 Regenworm	1	 een grondeter	 een strooiseleter	 een pendelaar	 een compostworm	nog ± 24 soorten
 Naaktslak	2	 een rode wegslak	 lichte aardslak	 tijgerslak	 een akkerslak	nog ± 20 soorten
 Huisjesslak	3	 gewone tuinslak	 segrijnslak	 een clausilia	 boerenknoopje	nog ± 83 soorten
 Spinachtigen	4	 tuinwolfspin	 herfststrooiselspin	 een gewone	 een aardhooiwagen	nog ± 636 soorten

Resultaten tot nu toe

- ✿ Literatuur verzamelen en ordenen → gestaag groeiend
- ✿ Onderzoekswaaier → opgesteld en geprioriteerd
- ✿ Stageopdrachten geformuleerd en bekend gemaakt via stagecoördinatoren Van Hal Larenstein (VHL), Citaverde, Helicon en IGOM
- ✿ Potentiele locaties voor veldonderzoek benoemd
- ✿ Lopende of uitgevoerde projecten:
  - De rol van voedselbossen in stedelijke vraagstukken → afstudeeronderzoek Heleen Verbeek (VHL)
  - Voedselbos Heijthuijzen → monsternamen 0-situatie Citaverde-groepen
  - Waterbalans Foodforest Ketelbroek → toegepast onderzoek Lily Siepel, Derike Velthuis, Wessel Zondergeld, Wiesje Schimmel (VHL)

Resultaten tot nu toe

Waterbalansstudie Ketelbroek - vergeleken met de naastliggende akker

- De capaciteit van de bodem om water te kunnen bergen, is in het voedselbos hoger dan dat van de akker.
- Bij neerslag verdampt er in het voedselbos meer vanaf de vegetatie dan bij de akker.
- Het voedselbos heeft een stabielere vochtgehalte in de bodem dan de akker.

Een greep uit de conclusies in bestudeerde literatuur

- ❖ Bossen infiltreren goed, stabiliseren de bodem, vergroten de waterberging in de bodem, vangen water op door interceptie en evapotranspiratie.
- ❖ Bomen zorgen voor meer infiltratie doordat er meer macroporiën in de grond ontstaan doordat bomen veel dikkere wortels maken dan gras en omdat water rond de wortels de grond in dringt.
- ❖ Voor water vasthouden moet bos niet te dicht zijn, zodat er veel ondergroei kan ontstaan, waardoor de afvloeiruwheid verhoogd wordt.
- ❖ Gebruik van verschillende boomsoorten werkt beter dan monocultures.
- ❖ Bossen zijn een goede buffer rond waterlopen om verzuring en eutrofiering tegen te gaan.

Een greep uit de conclusies in bestudeerde literatuur

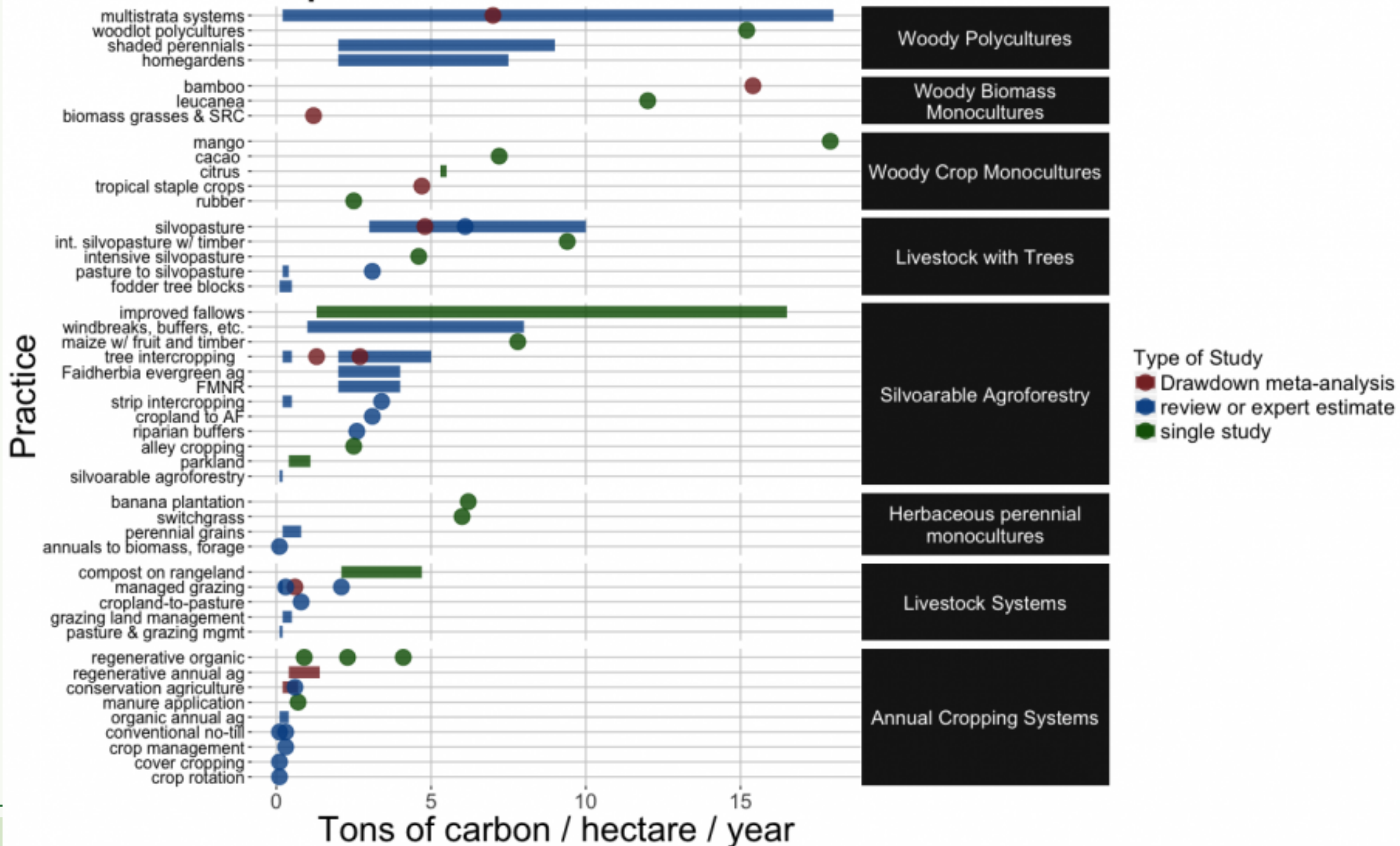
- ❧ Organische stof, plantdiversiteit en pH zijn belangrijke factoren voor het bodemleven.
- ❧ Bodemleven profiteert van kringlooplandbouw, gewasdiversificatie, organische bemesting, bebossing, anti-erosiemaatregelen, bovengrondse biodiversiteit

Een greep uit de conclusies in bestudeerde literatuur

- ❁ In de zomer komt boven Nederlandse bosgebieden zo'n 10 procent meer bewolking voor dan boven het omringende gebied. De extra wolkenvorming heeft over het algemeen een afkoelend effect en er kan meer regen vallen.
- ❁ Dat bossen koolstof opslaan is belangrijk, maar nog belangrijker voor het klimaat is dat bossen grote invloed hebben op water en energiestromen (warmte – koude).
- ❁ Rangorde klimaatmaatregelen volgens Project Drawdown:
  - 9. silvopasture
  - 11. regenerative agriculture
  - 16. conservation agriculture
  - 17. tree intercropping
  - 28. multistrata agroforestry

Sequestration Rates of Landuse Practices

Voedselbosdrankje

🍀 19:30-19:40

🍀 Derk Alting Siberg, Stichting Phien

Workshopronde: 1

🌿 19:45 – 20:25

🌿 verschillende workshops in 3 ruimtes – Roerzaal, 2.08, 2.29.

🌿 1 - Plantencombinaties in het Voedselbos/Voedsellandschap (Roerzaal)

- Robert Knops docent CITAVERDE College en Helicon Opleidingen

🌿 2 –Mitigatie en adaptatie van het klimaat in een Voedselbos/
Voedsellandschap (2.08)

- Annelies Balkema Waterschap De Dommel/ John Vermeer BMF

🌿 3 - Verdienmodellen en bespaarmodellen in Voedselbos / Voedsellandschap

- Studenten HAS Den Bosch – Afstudeerproject (2.29)

Workshopronde: 2

🌿 20:30 – 21:10

🌿 verschillende workshops in 3 ruimtes

🌿 Roerzaal (beneden, centraal), 2.08 en 2.29

🌿 1 - Plantencombinaties in het Voedselbos/Voedsellandschap (Roerzaal)

- Robert Knops docent CITAVERDE College en Helicon Opleidingen

🌿 2 – Mitigatie en adaptatie van het klimaat in een Voedselbos/
Voedsellandschap (ruimte: 2.08)

- Annelies Balkema Waterschap De Dommel/ John Vermeer

🌿 3 - Verdienmodellen en bespaarmodellen in Voedselbos / Voedsellandschap

- Studenten HAS Den Bosch – Afstudeerproject (ruimte 2.29)

Samenvatting en afronding

21:10-21:30

- TOP 10
- TIP 10
  - Robert Knops
  - John Vermeer
  - Daan Groot

Afsluiting

- 🌿 Hoe nu verder!
- 🌿 Vervolg project
- 🌿 Bedankt

Informeel samenzijn

 21:30-22:00 uur